

નમસ્કાર ગાંધીનગર
પમરાટ
આખરે તો જિંદગીની સાંજ આવી જાય છે. ગામડાની એક શેરી યાદ આવી જાય છે.

રમેશ ૬૬૬૨

પાથેય
શેરીનો સળવળાટ

શહેરની શેરી અને ગામની સાંકડી શેરી એ બંને વચ્ચે લાખ ગાડાનો ફરક હોય છે... ગામની શેરી વગડાઉં ફૂલ જેવી હોય છે... આપોઆપ નીખરેલા વિકિતવ જેવી... શહેરની પોળને ઘડીભર તમે એની અડોઅડ બેસાડી શકો... પોળ અને ગામની શેરીનો ઉછેર લગભગ એકસરખો જ હોય છે! જેનું બાળપણ શેરીમાં વીત્યું હોય એનું બાકીનું આયુષ્ય ગમે ત્યાં વીતે પણ એના અંતરમાં શેરી જીવતી હોય છે... શહેરની શેરી શુષ્ક હોય છે... એની તુલના ગામડાની જીવંત શેરી સાથે થાય નહીં. નગરની કોઓપરેટીવ હાઉસિંગ સોસાયટી જેવાં હાઇરિઝ મકાનોથી કદી શેરી ના બને... આપોઆપ ઊભાં થયેલાં ખોરાડ કે ઘરોનો જે સહજ સમુદાય બને એનું નામ શેરી... શેરીનો પોતાનો આગવો કોલાહલ હોય છે... એની પીછાન હોય છે... શેરીમાં ફક્ત આવાસ જ નહીં સહવાસ પણ હોય છે... શેરીઓનો પણ જ્યારે સમુદય બને ત્યારે એ મહોલ્લો બને છે... મહોલ્લાના હૃદયમાં શેરીઓનો ધબકાર હોય છે... ગામ કે નગર હવે કોઈ મોટા કારખાનાની પ્રોડક્ટ જેવાં એકસરખાં કે એકવિધ જ જોવા મળે છે... આધુનિકતાનો સૌથી મોટો અભિશાપ એ છે કે એણે ગામની પોતીકી મુદ્રાનો ધ્વંસ કરી નાખ્યો છે... શેરીનાં ઘરોની એ મહોલાત... ખડકી, માઠ, ઓસરી, પરસાળ, ઓરડા, ઢાળિયું, ચોક કે વાડો... આ શબ્દાવલિઓ હવે કોઈક રડયાપડયા લેખકની સ્મરણકથાઓમાં જ વાંચવા મળે છે...

શહેરનો ઘરો એકજેવાં હોય છે... સોસાયટીઓ કે ફલેટો બંધું ગોઠવાયેલું એકવિધ... આધુનિક આવાસોમાં બંધું જ છે... નથી ફક્ત એક ધબકતું આંગણું... 'તુમ્હારે પાસ સબકુછ હે... મગર મેરે પાસ આંગાં હે!' એવું શેરી મહાનગરના વૈભવી ફલેટને છટાથી કહી શકે! કેમકે ગામડાના ઘરોની જે માયા હોય છે એ આજીવન છુટતી નથી... માણસ હંમેશાં આગળ ચાલતો રહે છે... જીવન એટલે ચાલવાનું નામ... એની ઝડપ ક્યારેક એવી હોય છે કે એને સફરનો અંદાજ આવતો નથી... ધસમસતી જિંદગીમાં કેટલાક મુકામ એવા આવે છે જે એના હૃદયમાં અંકિત થઈ જાય છે... જેનું બાળપણ યુગિયા ગામોમાં વીત્યું હશે એ ક્યારેક એ વૈભવને ભુલી શકતો નથી... ગામડાની શેરીઓમાં ખોવાયેલી નાનપણથી પગલીઓ એ આપણી હયાતીના પ્રથમ હસ્તાક્ષર જેવી હોય છે... વિતેલા સમયને સાંધવાનું કામ ઘણીવાર માણસની સ્મૃતિ કરે છે... આપણે મુળ તો પ્રકૃતિનો એક હિસ્સો જ છીએ ને? ગામડું આપણા એ નૈસર્ગિક ભાવને બરાબર ઉપસાવે છે... સાંકડા ઘરોની વિશાળતા વિસ્મય પમાડે એવી હોય છે... શહેરોમાં મોટા બંગલાઓ કે ધમધમતા રસ્તાઓ આટલી ઉદારતા રાખી શકતા નથી... એની એક ચોકસ ગતિ હોય છે... ગામડું પોતાના લયમાં ચાલે છે... અને એટલે જ જરૂરે જીવનમાં ઉદાસી ઘેરી વળે છે એનો અંત નજીક દેખાય ત્યારે માણસને ગામડાનું પોતાનું ઘર કે શેરી યાદ આવી જાય છે... આ બંધું હવે વીમેથીમે લુખ થતું જાય છે... ગામડાની ઓળખ જેવી શેરી હવે જૂની છબીમાં જ સચવાઈ છે... જ્યાં ધુળ નથી, ગોપૂલી નથી, નવરાશ નથી, કોલાહલ નથી, ત્યાં શેરી ઉછરતી નથી! કહેવાય છે કે આમ ફાટે ત્યાં થીંગડું ક્યાં મારવું? હવે જ્યારે ગામડું જ પોતાની ઓળખ ગુમાવી બેઠું છે ત્યાં શેરી માટે શોરબકોર પણ ક્યાં કરવો? શેરી હવે મનની કોઈ ગલીમાં કબુરાઈને પડી રહી છે... ચુપચાપ... ક્યારેક કણસતી કોઈ વ્યથાની જેમ...

યોગી-મોદીની બોલબાલા : પંજાબમાં 'ઝડુવાલા'

એકિઝટ પોલ કરનારી એજન્સીઓને અને સહી લગાવનાર નિષ્ણાત સ્ટેડીયાઓને પોરસ ચડે એવાં પરિણામો ઈવીએમ મશીનો ઓકી રહ્યા છે. એક વાર પંજાબના પ્રસિદ્ધ રાજવીએ તકલીન અંગ્રેજ હકૂમતનાં લાલ લાલ ટપકાં જોઈ ભાખેલા : 'સબ લાલ હો જાયેગા!' મહારાજા રણજિતસિંહની એ આગાહી કાળક્રમે સાચી ઠરી હતી. એવું જ સમસ્ત ભારતના ભગવાકરણના સંઘર્ષવાન મુદ્દે કહી શકાય એમ છે. કાશ્મીર જેવી લટકતી સમસ્યા, રામજન્મભૂમિ અને ત્રિપલ તલાક પછી હવે ક્રોમન સિવિલ કોડનો ખરડો પસાર કરી દેશે તો બહુમતી મતદાતા પાસે ભાજપનો કોઈ વિકલ્પ જ નહીં બચે. વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદી એમની કુંડળીમાં અંખંડ રાજયોગ લઈને જન્મ્યા છે. ગુજરાતમાં પેરાશુટ મુખ્યમંત્રી થઈ પાંખકચ્ચા એ પછી એમણે પાછું વળીને જોયું જ ક્યાં છે? સિકંદર કે નેપોલિયન જેવી વિશ્વવિજેતા બનવાની ધખના ધરાવતા આ વડનગરના ફરજંદના વ્યક્તિત્વમાં એવું કશુંક છે જે વર્તમાન ભારતના અન્ય કોઈ નેતામાં નથી. એ પોતાના જ વરિષ્ઠને આસાનીથી નિવૃત્ત કરાવી શકે છે. પાર્ટીમાં 'નંબર ૨' ની જગ્યા પોતાના વિદ્યાસુ ગુજરાતી સાથી માટે રિઝર્વ કરી શકે છે. ઉત્તરપ્રદેશમાં કોરોનાકાળ દરમિયાન સરજાયેલી વિષમ પરિસ્થિતિ અને

પ્રચંડ કિસાન આંદોલન પછી પણ જો યોગી આદિત્યાનાથ એમનું મુખ્યમંત્રીપદ અકબંધ રાખી શક્યા હોય તો એમાં દેવી કૃપા જેટલી જ મોદીબાબાની મહેરબાની પણ ભળેલી જ છે. લોકો આ મહાન રાષ્ટ્રવાદી નેતાથી એ હદે અંજાયેલા છે કે એમણે મોંઘવારી, બેરોજગારી, ધાર્મિક અસહિષ્ણુતા, માનવ અધિકારોની અવગણના જેવા મુદ્દા નડતા જ નથી. એ મતદાર કુટીરમાં જાય છે ત્યારે નથી તો એમને રાહલુ-પ્રિયંકાની કાકલૂદી યાદ રહેતી કે નથી યાદ રહેતી મમતા દીદીની આકોશભરી અપીલ. અભિલેશ યાદવને એમની હેસિયત બતાવી દઈ મતદાતાઓએ પાંચ વર્ષ પછીના મુખ્યમંત્રી તરીકે સ્વીકાર્યા છે અને માયાવતી તથા પ્રિયંકાને સાંતિથી ઘર સંભાળવાનો સંદેશ આપી દીધો છે. સોનિયા-બોનિયાની કશી ખેડૂત સારી સ્થિતિમાં રહી શક્યું હોત. જો કે ખેડૂત આંદોલનો પામિયાજો તો એને વેઠવો જ પડે એમ હતો. કેજરીવાલની લોકપ્રિયતા અને લોકશાહીપરસ્તી રંગ લાવી છે. ભગવાન માન ભલે સંસદમાં નશો કરીને લથડિયાં ખાતા હોય પણ પંજાબમાંથી એમણે એકી સાથે કોંગ્રેસ, અમરિંદરસિંહના જોરે કૂદતા ભાજપ અને સિધ્ધુ જેવા નાટકિયા નેતાઓને એમની હેસિયત બતાવી દીધી છે. ધાર્મિક

પ્રભાવને કારણે પંજાબમાં અકાળીદળ તો ઓછાવત્તા પ્રમાણમાં ટકી જ રહેશે. હવે જ્યારે પ્રચંડ દિગ્વિજય પછી ચક્રવર્તી લોકહૃદય સમ્રાટ માદરે વતન પધારી રહ્યા છે ત્યારે ગુજરાતની પ્રજા એમના માટે લાલજાજમ અને લીલી ઝંડી લઈને તૈયાર જ બેઠી છે એમ માનવું રહ્યું. બની શકે કે ગુજરાતની ચૂંટણી વહેલી જાહેર થાય. એ માટે લાંબી રાહ જોવી કદાચ વર્તમાન રાજ્ય સરકારને પણ નહીં પરવડે. કોંગ્રેસ એના આંતરકલહથી જ ટૂટી રહી છે. કેટનને ખસેડવાથી કોંગ્રેસ પંજાબમાં વધુ ખરાબ પરિસ્થિતિમાં મુકાઈ ગઈ છે. એ જ રીતે ગુજરાતમાં શંકરસિંહ વાઘેલા જેવા નેતાએ કોંગ્રેસ છોડી તે પછી કોંગ્રેસ સતત પતનો-મુખ થતી રહી છે. સારું છે કે કોંગ્રેસની આવી દુર્દશા જોવા પહેલાં જ એક સમયાન દંતકથા રુપ લોકનેતા માધવસિંહ સોલંકી અને 'ચાણક્ય' ગણપાટા અહમદ પટેલ હયાત નથી. બિચારા દુ:ખી દુ:ખી થઈ ગયા હોત. કોંગ્રેસના વરિષ્ઠતમ નેતા એન્ટની પણ નિવૃત્તિ લઈ, દિલ્હીને હંમેશ માટે રામ રામ કરી એમના હોમ સ્ટેટ કેરલ તરફ પ્રયાસ કરી રહ્યા છે. કોંગ્રેસના પારિવારિક નેતૃત્વ પાસે હવે સમ પાવા જોગ કોઈ સારો સલાહકાર પણ બચ્યો નથી!

એકલું જ કબલેક્યું હોત અને બીજાં રાજ્યોમાં પીછેહટ થઈ હોત તો પણ ભાજપ માટે આ ચૂંટણીઓ ૨૦૨૨ માં થનારી ગુજરાત સહિતનાં રાજ્યોની તથા ૨૦૨૪માં થનારી લોકસભાની ચૂંટણી માટે વિજયનો પૂર્વાભાસ બની રહેત. પંજાબ એક માત્ર એવું રાજ્ય છે જ્યાં ભાજપ અકાલીદળના ટેકથી થોડી સારી સ્થિતિમાં રહી શક્યું હોત. જો કે ખેડૂત આંદોલનો પામિયાજો તો એને વેઠવો જ પડે એમ હતો. કેજરીવાલની લોકપ્રિયતા અને લોકશાહીપરસ્તી રંગ લાવી છે. ભગવાન માન ભલે સંસદમાં નશો કરીને લથડિયાં ખાતા હોય પણ પંજાબમાંથી એમણે એકી સાથે કોંગ્રેસ, અમરિંદરસિંહના જોરે કૂદતા ભાજપ અને સિધ્ધુ જેવા નાટકિયા નેતાઓને એમની હેસિયત બતાવી દીધી છે. ધાર્મિક

તંત્રીસ્થાનેથી...

કાદવમાં ખીલી કમળવેલ

હોલિકા અસુરકુળમાં જન્મી હતી; પરંતુ એનામાં દેવી સંસ્કારો હતા. જન્મે રાક્ષસી - કર્મે દેવી. એ રીતે, એ જાણે કે કાદવમાં ખીલી કમળવેલ હતી. એ ત્રણ ભાઈ - બહેન હતા. અનુક્રમે હિરણ્યકશિપુ, હિરણ્યાક્ષ અને હોલિકા. પરંતુ હોલિકાની પ્રવૃત્તિ બંને ભાઈઓથી જુદી. ઉમદા અને સાંત્વિક. એ અનન્ય શિવભક્ત હતી. ભગવાન શંકરે એને સામે ચાલીને ત્રણ વરદાન આપ્યાં હતા : (૧) એ રાત્રે નહિ મરે, દિવસે નહિ મરે. (૨) એ શસ્ત્રથી નહિ મરે, અસ્ત્રથી નહીં મરે. (૩) એ કોઈ રોગ કે કોઈ બિમારીથી નહિ મરે. હિરણ્યકશિપુ અસુર સામ્રાજ્યનો અધિપતિ હતો. દેવો સાથે એમને સતત યુદ્ધો ચાલ્યા કરતા. આવા એક સંગ્રામમાં હિરણ્યાક્ષ ખપી ગયો. હિરણ્યકશિપુને ઘરે પુત્ર જન્મ થયો. સૌને આનંદ હતો. એટલે એનું નામ પ્રહલાદ પાડ્યું. પરંતુ આ આનંદ લાંબો સમય ન ટક્યો. મહારાણી સગબાં હતી ત્યારે દેવર્ષિ

નારદના ઉદાર આશ્રમમાં હતી. ગર્ભસ્થ ભાગલ ભગવાન વિષ્ણુનો અંશ હતો. નારદે એનામાં વિષ્ણુભક્તિના સંસ્કાર દેહ કરી મૂક્યા હતા. આથી પ્રહલાદ મોટો થતો હતો; દરેક પ્રયત્નને અંતે એ જીવતો જ રહેતો. હોલિકાને ખબર હતી - 'આને કોઈ થવાનું નથી.' એકવાર હિરણ્યકશિપુને દુષ્ટ વિચાર આવ્યો. એ હોલિકાના મહેલમાં આવ્યો. બહેનને વિનંતી કરી. 'તું પ્રહલાદને મારી નાખવામાં મદદ કર.' હોલિકાએ ખસીને ના પાડી દીધી. મોટોભાઈ વારંવાર વાગ્રહ કરવા લાગ્યો; ત્યારે એણે વિચાર્યું, 'આને હું ના પાડતી રહીશ. એ તો એ મને હેરાન પરેશાન કરી મૂકશે. એ રીતે મરવું, એના કરતાં પ્રહલાદ માટે કેમ ન મરવું? આમ પણ એને તો કશું થવાનું જ નથી.' એણે કહ્યું, 'ભલે કાલે ફાગણ માસની પૂનમ છે. તમે કાલે સાંજે પ્રહલાદને જઈને આવજો.' હિરણ્યકશિપુ રાજ્ય થઈ ગયો. બીજે દિવસે સાંજે હોલિકાએ પોતાના મહેલના યોગાનમાં લાકડાની ચીતા તૈયાર રાખી હતી. પિતાપુત્રની જોડી આવી ગઈ. હોલિકાએ કહ્યું, 'ભાઈ! તમે મશાલ

પ્રગટાવો. હું પ્રહલાદને લઈને આમાં બેસી જાઉં છું.' હોલિકાએ આ ક્યું (૧) સાંજનો સમય નહિ રાત, નહિ દિવસ. (૨) અગ્નિનું સાધન - ન શસ્ત્ર, ન અસ્ત્ર; નહિ બિમારી. હોલિકા ચીતામાં બેસી ગઈ. પ્રહલાદને ખોળામાં લીધો. પ્રેમથી એને માથે હાથ પસવાયો. મનમાં વિષ્ણુ-સ્મરણ કર્યું. હિરણ્યકશિપુને કહ્યું, 'હવે મશાલથી ચીતાને પ્રજ્જ્વલિત કરો.' હિરણ્યકશિપુએ સળગતી મશાલ યાંપી. ભડભડાટ અગ્નિમાં હોલિકા બળી ગઈ. પ્રહલાદ હંધખેમ બચી ગયો. પ્રહલાદના તેજોવર્તુળ નીચે હોલિકાના આત્મસ્મરણનો વૃત્તાંત દેહાઈ ગયો. પરંતુ લોકોને યાદ આવ્યું. ફાગણની પૂનમે મંદિર પાસે અગ્નિ પ્રગટે, એ હોલી. એની પ્રદક્ષિણા કરતી વખતે બોલવાનું - હોલિકાએ નમઃ! હોલિકાને પ્રમાણ.

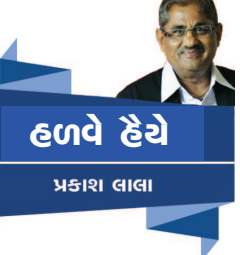
અમર વારસો
ડૉ. રઘ્મિંકાન્ત મહેતા

ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ વેઝીટેબલ રિસર્ચ ક્યાં આવેલ છે?

Table with 2 columns: Question (કૃષિ જગત) and Answer (વિવિધ). Contains 14 numbered questions and their corresponding answers.

વિશ્વ શ્રવણ દિવસ એટલે....!

'પનુભાઈ, તા. ૩ માર્ચે સરકારે ક્યો દિવસ ઉજવ્યો, ખબર છે?' 'હા... કાકા... વિશ્વ શ્રવણ દિવસ... અમે તા. ૩ નાં પેપરોમાં સરકારની એ જાહેરખબરો જોઈ હતી, હોં!' 'સરકારે બહુ સારું ક્યું કહેવાય, ખરું ને પનુભાઈ?' 'હાસ્તો...'

હળવે હેંચે
પ્રકાશ લાલા